

УДК 811.11: 81'4

**НАРАТИВНА МОДЕЛЬ «MERRY-GO-ROUND» У КАЗЦІ НОРМАНА
ЛІНДСІ «ЧАРІВНИЙ ПУДИНГ»**

Цапів А.О.

Херсонський державний університет

У статті реконструйовано та описано наративну модель «Merry-go-round» у казці Нормана Ліндсі “Чарівний пудинг”. З’ясовано, що наративна модель формує загальну наративну організацію твору та уможлиблює реалізацію інтенції автора. Наративна модель актуалізується на граматичному, семантичному та семіотичному рівнях тексту.

***Ключові слова:** наративна модель, казка, композиційно-сюжетна структура*

Цапів А.О. Нарративная модель “Карусель”(“Merry-go-round”) в сказке Нормана Линдси “Волшебный пудинг”. В статье реконструирована и описана нарративная модель «Merry-go-round» в сказке Нормана Линдси “Волшебный пуддинг”. Установлено, что нарративная модель формирует общую нарративную организацию произведения и позволяет реализовать интенцию автора. Нарративная модель реализуется на грамматическом, семантическом и семиотическом уровнях текста.

***Ключевые слова:** нарративная модель, сказка, композиционно-сюжетная организация*

Tsapiv A.O. The narrative model “Merry-go-round” in the Norman Lindsay’s fairy tale “The Magic Pudding”. The article aims at reconstruction and description of

the narrative model “Merry-go-round” in the Norman Lindsay’s fairy tale “The Magic Pudding”. It has been revealed that the narrative model constructs the narrative organization of the whole fairy tale. The narrative model actualizes on the grammatical, semantic and semiotic text levels. The composition of the text is viewed as linguistic and cognitive construal that integrates compositional plot structure, compositional meaning structure, linguistic and stylistic means of their actualization in the text.

Different configurations of the narrative models of fairy space are determined by the genre of the literary text and types of fairy images. The narrative structure of fairy tales is viewed as a specific configuration, built on the analogical mapping to children’s games. Thus, the narrative structure of the fairy tale “The Magic pudding” has the configuration “Merry-go-round” .

The narrative organization of each fairy tale is built according to the narrative model that corresponds to a children game. The model is a logical construction which recreates characteristics and essence of a real object. Games for children tend to be funny, attract their attention, and enrich their imagination. In a child’s mind the thought about a certain game activates certain scenario, definite associations which make a child be interested and active. The events which are funny and repeat one after another like in a circle, the plot which conveys such scenes, activates the knowledge of a child about the game Merry-go-round and the child becomes interested in the plot and in the fairy characters.

Key words: *narrative model, fairy tale, compositional and plot structure*

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду
Австралійська література для дітей почала формуватися у 18 столітті під значним впливом англійської літературної традиції. Становлення дитячої літератури Австралії пов’язано, передовсім, із історією заселення континенту британцями. У заснованій на той час колонії Новий Південний Уельс мешкали ірландці, шотландці, уельські, яких було засуджено за тяжкі злочини, а також за релігійні і

політичні порушення. Ближче до середини 19 століття під час «золотої лихоманки» до Австралії переселялося ще більше людей, збанкрутілих фермерів та просто шукачів щастя. Європейці, які почали заселяти континент, окрім свого побуту, привнесли і свою літературу, художні твори, які читали зокрема і австралійські діти. Такі твори включали : фольклорні твори та твори письменників-класиків, що спершу були призначені для дорослих, проте з плином часу увійшли до кола дитячої зацікавленості; адаптовані твори або перекази для дитячої аудиторії (міфи стародавньої Греції, романи Д. Дефо, Д. Свіфта, М. Сервантеса); твори різних жанрів, фольклорні та класичні, що входять до кола дитячої зацікавленості та видаються без адаптації (потішки, загадки, колискові, твори В. Скота, Ч. Діккенса та інш.); твори, адресовані саме дітям [4, 6].

Найпопулярнішою і дійсно *австралійською* казкою вважають твір Нормана Ліндсі «Чарівний пудинг», який вийшов у світ у 1918 році. Сам автор був відомим карикатуристом та ілюстратором щотижневого австралійського журналу «Бюлетень», в якому журналісти намагались відродити, розповсюдити саме австралійські традиції та культуру. З одного боку, «Чарівний пудинг» є класичною казкою, проте вже має специфічні риси, адже пронизаний австралійським духом. Норман Ліндсі сам створив 100 самобутніх та характерних ілюстрації до казки. Майже кожна сторінка містить малюнок, на якому зображено ключові моменти та події казки, що сприяє кращому сприйняттю твору.

У сучасних лінгвістичних студіях все більшої актуальності набуває питання художнього наративу як способу організації оповідної реальності. Так, наратологія постає як лінгвістична наука, що виникла у студіях структуралізму [3], постає водночас як теорія художнього прозового тексту та як теорія інтерпретації тексту. Сучасні засадничі філологічні розвідки розбудовують наратологію у когнітивному [13] та семіотичному аспектах [1]. Наратив це одночасно результат і процес репрезентації дійсних або вигаданих подій наратором для наратора, це рід дискурсу, який характеризується тим, що розповідає історію [10]. Наратив – це спосіб повісткування, певна організація

наративних прийомів, тобто технік маніпулювання з наративними одиницями. Художній наратив як творчий спосіб конструювання і кодування певного типу оповідної реальності у певних знаково-мовних формах шляхом комбінування подій та/чи дій і побудови своєрідних просторої, темпоральної, оповідно-мовленнєвої та модальної сіток [8, с. 44; 13; 14]. Наративний прийом – це спосіб організації повісткування, включає низку операцій, спрямованих на розгортання сюжету. Художній наратив є творчим способом конструювання оповідної реальності [8, 42]. Остання є світом, що створюється актом повісткування наратора і включає наратора, адресата та власне повісткування [10, 33].

Формулювання мети і завдань статті. Об'єкт дослідження – наративна модель «Merry-go-round» як конструкт, що форматує загальну наративну організацію художнього твору.

Предмет вивчення – лінгвістичні засоби втілення наративної моделі «Merry-go-round», зокрема лексико-семантичні, граматичні, семіотичні та власне наративні.

Мета дослідження – виявити та описати наративну модель «Merry-go-round», що створює певну наративну конфігурацію казки та сприяє втіленню авторської інтенції - розважити та розвеселити дитину, а в ігровій формі передати культурні цінності Австралії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні ми припускаємо, що свідомий вибір автором художнього твору певної наративної моделі сприяє реалізації його інтенції, та програмує використання конкретних частин мови із певною семантикою, втілення певного типу наратора та нарататора.

Так, персонажами казки «Чарівний пудинг» є справжні австралійські bush-characters: коала Буніп його товариші моряк і пінгвін, а також хитрі шахраї вумбат і посум.

Коала у легендах та міфах аборигенів Австралії зображується як *мудра* тварина [7, 133], що має авантюрний дух, прагне до відкриттів та подорожей [7, 135]. У казці «Чарівний пудинг» саме коала вирушає з дому у пошуках пригод. Натомість, вумбат та посум вважаються підступними та хитрими звірами. Тому не дивно, що автор змальовує саме їх шахраями. Трофей, який всі бажають мати – це чарівний пудинг Альберт, наділений антропними рисами, що ніколи не закінчується (...*It's a cut-an'-come-again Pudding ... It's a Magic Pudding/ ...call him Albert* (17, 21–22)), похмурий та вередливий, незадоволений усім і завжди. Відомо, що пудинг є традиційною стравою англійців, саме пудинг уособлює типові риси англійського характеру – снобізм та чопорність, є втіленням стереотипного образу англійців, які заселили Австралійський континент та почали асимілювати свою культуру.

За сюжетом, коала Буніп мешкає у будиночку на дереві із своїм дядьком, який має довжелезні вуса. Ці вуса виявляються такі незручні, що весь час потрапляють у тарілку із супом. Буніп не може спокійно пообідати, тому виходить з дому і сидить на гілці, втім і там йому заважають ящури, які крадуть обід бідолашного коали (*The plain truth was that Bunyip and his Uncle lived in a small house in a tree, and there was no room for the whiskers. What was worse, the whiskers were red, and they blew about in the wind, and Uncle Wattleberry would insist on bringing them to the dinner table with him, where they got in soup* (17, p.8). Саме через незручності, що спричиняють вуса дядька, коала Буніп вирушає у подорож. Така зав'язка казки є цілком типовою згідно з класифікацією В.Я. Проппа: вихід із домівки та вирушення у подорож [6]. Герой може вирушити з певною метою знайти щось, або навпаки , саме у дорозі пригоди або трофей самі спіткають героя. Так, Буніп зголоднів в дорозі і натрапив на двох друзів – моряка та пінгвіна, які їли запашний пудинг. Коала потоваришував із Семом та Білом, вони назвали себе володарями чарівного пудингу і запряглися його охороняти та їсти (*Society of Puddin'-owners*). Далі подорожі, пригоди, викрадення, пошуки та знову пудинг у володінні друзів.

Казка «Чарівний пудинг» подається слайсами, тобто шматочками пудингу, які «смакують» читачі. Так, у першому шматочку казки (first slice) відбувається знайомство з головним персонажем – коалою Буніпом та його Дядьком, на першій сторінці велика ілюстрація двох коал, що стоять обличчям, на другій – у профіль, на третій – спиною. Так, графічно – вони обертаються по колу.

Сюжет твору ніби йде по *швидкому колу* – пудинг знайдено його володарями (Puddin'-owners) Буніпом, Семом та Білом і знову викрадено шахраями (Pudddin' thieves) Вумбатом та Посумом, знову знайдено і знову викрадено:

...

*...Bunyip Bluegum glanced back in time to see the Wombat in the act of **stealing** the Puddin' from the hollow log (17, 58);*

*The three friends had Puddin' **rescued** in no time, and shook hands all around, congratulating Bunyip Bluegum on success of his plan (17, 80);*

*The worst of it was that the Puddin', being too short to look in, was left outside, and the pudding'-thieves **grabbed** him at once and ran off like winking (17, 103);*

*"Hats of in honour of our King", shouted Bill, and off came all the hats. The Puddin'-thieves, of course, were helpless. The Wombat had to take his hat off, or prove himself disloyal, and **there was Puddin' sitting on his head** (17, 120);*

*So Puddin' **was bundled** into the bag... (17, 169).*

Як свідчать наведені фрагменти казки, сюжет твору будується за моделлю «карусель» («merry-go-round»).

Наративна модель – це лінгвокогнітивний конструкт, який формує загальну наративну організацію художнього твору. Наративна модель має трирівневу структуру та актуалізується на всіх рівнях тексту: лексико-семантичному, граматичному (морфологічному та синтаксичному), семіотичному та власне наративному.

Поняттєва складова наративної моделі – витлумачення імені наративної моделі у тлумачному та етимологічному словниках, з'ясування сем як складових

компонентів значення, а також його синонімічного ряду, філософського розуміння.

Так, наприклад, за визначення тлумачних словників: *Merry-go-round* – *a machine with models of animals that children ride on as it turns round* [16, 452]; 1. *A revolving machine with models horse or cars on which people ride for amusement*; 2. *A continuous cycle of activities*. Оскільки казка має захоплюючий та розважальний сюжет, що розгортається та водночас повторюється, подія за подією, у дещо зміненому форматі. Так як і рух каруселі, що є циклічним, тобто рухається по колу з метою розваги та веселощів. Етимологія слова засвідчує: *merry*, whence *merriment* (-ment); *mirth*, whence *mirthful*, *mirthless*. *Mirth*, ME *mirthe*, earlier *merthe*, *murthe*, derives from OE *mirhth*, *myrghth*, *myrth*, from OE *myrige*, *myrge*, *pleasant*, whence, via ME *murie*, *mirie*, *merie*, *pleasant*, *merry*, the E *merry*: and the OE adj is akin to Go *gamaurgjan*, to shorten, and OHG *murg-*, *murgi*, short: so many brevities are agreeable. The IE *r* is perh **mergh-*, short, brief [An etymological dictionary of modern English p. 1996]. Саме слово *merry-go-round* вперше з'явилося у 1729, from *merry* (adj.) + *go* (v.) + *round*. Figurative use by 1838. *Merry-totter* (mid-15c.) was a Middle English name for a swing or *see-saw* [16].

Етимологія слова та його тлумачення уможливають виокремлення у його значенні семантики руху, повторюваності, розваги та веселощів. Дитячі ігри, атракціони, спрямовані на те, щоб розвеселити та зацікавити. Рухи каруселі, гойдалки, гірки цілком зрозумілі та звичні для дітей. Саме рух по колу, різкі рухи вгору-вниз, вперед-назад приваблюють та цікавлять дітей. Сюжетно-композиційна організація казок, що будуються за моделлю дитячих гойдалок, каруселі, підсвідомо активують в уяві дітей звичні для них розваги та дії на ігрових майданчиках. Казка захоплює, наче карусель, на якій хочеться кружити та веселитись.

На лексико-граматичному рівні, наративна модель «*Merry-go-round*» втілюється через дієслова, у семантиці яких наявне значення руху, руху по колу, циклічного руху, руху задля розваги.

Послугуючись теорією О.С Кубрякової щодо розуміння частин мови з когнітивної точки зору, що, власне, передбачає усвідомлений розподіл навколишньої дійсності на три рубрики – предметність, акціональність та атрибутивність (ознаковість), які у мовленні втілюються через відповідні частини мови – іменник, дієслово та прикметник [5]. Так, оскільки головною семою поняттєвої складової нарративної моделі «карусель» є рух, саме дієслова із значенням руху є граматичними засобами втілення нарративної моделі «карусель».

На семіотичному рівні нарративна модель актуалізується через ілюстрації, як знакові формати вираження інтенції автора. Так, одна з перших ілюстрацій – коала Буніп та його дядько знаходяться у будиночку на дереві та обідають – остання ілюстрація – так само хатинка, втім коала вже й зі своїми друзями – моряком, пінгвіном та чарівним пудингом.

Значення руху, швидкого руху, руху по колу також відбито у семантиці лексичних одиниць: *the Puddin' got out of his basin, remarking—"If you won't eat any more here's giving you a **run for the sake of exercise**," and he set off so swiftly on a pair of extremely thin legs that Bill had to **run like an antelope to catch him up**".../.... For, as everyone knows, **running** with the reel is one of **the grand joys**.../... Bill, distracted with rage, **ran after** the Possum, then changed his mind and **ran after** the Wombat, so that, what with **running first after one and then after the other**.../..."On a **terrible quest we run north-west, In a terrible rage we run; With never a rest we run north-west. Till our terrible work is done. Without delay. Away, away, In a terrible rage we run all day** (17).*

Композиція казки, тобто її побудова, розташування частин, послідовність викладу сюжету відповідають меті автора – зацікавити та розважити дітей, та нагадати про Буш, рідні землі Австралії з її самобутньою фауною, представниками якої є коала, вумбат та посум. У казці також відбито уявлення аборигенів Австралії про типові риси цих тварин, розум та кмітливість коали, хитрість вумбата та посума, що співпадає з їх образами у міфах та легендах.

Наративна модель «Merry-go-round» втілена гомодієгетичним інтрацентричним наратором та нарататора. У такій моделі відбувається художня комунікація між наратором та нарататором, що у тексті проявляється через займенники та пряме звернення. Спершу, наратор є недієгетичним, він спілкується із реципієнтом, наче веде діалог іззовні: *“This is a frontways view of Bunyip Bluegum and his Uncle Wattleberry. At a glance **you can see** what a fine, round, splendid fellow Bunyip Bluegum is, without **me** telling you. At a second glance **you can see** that the Uncle is more square than round...Looked at sideways **you can still see** what a splendid fellow Bunyip is, though you can only see one of his Uncle’s whiskers. Observed from behind, however, **you completely lose sight** of the whiskers...”*. Наратор веде діалог із реципієнтом лише перші три сторінки, що паралельно супроводжуються ілюстраціями коали Буніпа та його дядька, які наче обертаються по колу – прямо, вбік та назад. Наратор ніби той дорослий, що запускає рух каруселі, дає їй старт, а далі нарататор відправляється у пригоди самостійно. Лише наприкінці твору наратор повертається до діалогу. Спершу, сам Буніп, казковий персонаж, нагадує, що треба зупинити карусель, зазначає *“The solution is perfectly simple,” said Bunyip. “We have merely to **stop wandering along the road and the story will stop wandering through the book...**”*. На останній сторінці твору наратор раптово стає дієгетичним, він є учасником посиденьок на дереві за чашкою чаю та шматком пудингу: *“On winter nights there is always Puddin’ and hot coffee for supper, and many’s the good go-in I’ve had up there, a-sitting round the fire”*. Наратор сам завершує історію про чарівний пудинг, наче дорослий, що зупиняє рух каруселі, на якій кружляли діти. Так, адресат, тобто уявний, імпліцитний читач [2, 22] є співучасником створення твору, впливає на його стиль. Головною стильотворчою функцією є той адресат, про якого думає, для якого створює сам автор [2, 22]. Саме існування «уявного читача-дитини» (implied child reader), тобто адресата, свідчить про діалогічність творчої діяльності, про спрямованість творів для дітей саме дитячій аудиторії. Обов’язкова присутність адресата пов’язана, перш за все, із комунікативною функцією твору. У творах,

адресованих дітям є імпліцитний дитячий читач, і в самому творі є й «прихований дорослий» (hidden adult), термін Пері Ноделман, уведений у 2008 році [11, . 2].

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Наративна модель «Наративна модель «Merry-go-round» втілена гомодієгетичним інтрацентричним наратором та нарататора. У такій моделі відбувається художня комунікація між наратором та нарататором, що у тексті проявляється через займенники та пряме звернення. (merry-go-round) уможлиблює реалізацію інтенцій автора – через гру зацікавити дитину, долучити її до забави та у грі пояснити, нагадати, розповісти про культурні цінності Бушу Австралійців, їх міфи та легенди, які обов'язково знаходять своє стілення і у казках.

Перспективним убачається дослідження інших ігрових наративних моделей у різних жанрах творів для дітей, зокрема коротких оповіданнях та фентезі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бразговская Е. Е. Языки и коды. Введение в семиотику культуры : [уч. пособие] / Елена Евгеньевна Бразговская. — Пермь : Пермск. гос. пед ун т., 2008. — 201 с.
2. Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины / [под ред. Л.В. Чернец, В.Е. Хализев и др.]. — М.: «Высшая школа», 1999. — 556 с.
3. Женетт Ж. Границы повествовательности / Жерар Женетт // Ж. Женетт "Фигуры" ; [пер. с фр. С. Зенкина]. — М. : Изд-во Сабашниковых, 1998. — Т. 1. — С. 60 – 281.
4. Зарубежная детская литература : учебное пособие / [под ред. Н.В. Будур, Э.И. Иванова, С.А. Николаевой, Т.А. Чесноковой]. — М. : «Академия», 1998. — 304 с.
5. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е.С.Кубрякова. — М. : Институт языкознания РАН, 1997. — 326 с.
6. Пропп В. Морфология сказки / В. Пропп. — Л. : «Academia», 1928. — 149 с.
7. Рамсей Смит Мифы и легенды австралийских аборигенов / Смит Рамсей [перевод с английского Е.Б. Меживитинова]. — М.: ЗАО «Центрполиграф», 2008. — 318 с.

8. Савчук Р. І. Наративні стратегії художнього текстотворення: лінгвокогнітивний і семіотичний аспекти (на матеріалі французьких прозових творів XIX-XXI століть) : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.05 / Р.І. Савчук. – К., 2016. – 474 с.
9. Савчук Р. І. Наративні стратегії художнього текстотворення: лінгвокогнітивний і семіотичний аспекти (на матеріалі французьких прозових творів XIX-XXI століть) : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.05 / Р.І. Савчук. – К., 2016. – 474 с.
10. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. — М. : Языки славянской культуры, 2003. — 312 с.
11. Beauvais Clementine The mighty child. Time and power in children's literature / Clementine Beauvais John Benjamins. – Amsterdam: Publishing company, 2015. – 226 p.
12. Children's literature and the Avant-Garde [edited by Elina Druker, Bettina Kummerling-Meibauer] . – Amsterdam: Publishing company, 2015. – 295 p.
13. Herman D. Narratologies : New Perspectives on Narrative Analysis / David Herman. — Columbus : Ohio State UP., 1999. – 432 p.
14. Ryan M.-L. Narrative Cartography : Towards a Visual Narratology / M.-L. Ryan // T. Kindt and H.-H. Muller. What is Narratology : Questions and Answers Regarding the Status of a Theory. – Berlin : Walter de Gruyter, 2003. – P. 333– 364.
15. Ryan M.-L. Space / M.-L. Ryan // Handbook of Narratology : [Dirs. P. Hühn, J. Pier, W. Schmid et J. Schönert]. – B. ; N.Y. : Walter de Gruyter, 2009. – P. 420– 433.
16. Thesaurusur [електроний ресурс] режим доступу <http://www.dictionnaire.com/browse/merry-go-round>]

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

17. Lindsay Norman The Magic Pudding / Norman Lindsay. – Sydney : Angus&Robertson, 2010. – 171 p.